

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Det Åbo som aldrig byggdes

Wassholm, Johanna

Published in:
Åbo Underrättelser

Published: 21/09/2021

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Wassholm, J. (2021). Det Åbo som aldrig byggdes. *Åbo Underrättelser*, (21.9.2021). <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022020417584>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Det Åbo som aldrig byggdes

Många Åbobor känner sorg över det Åbo som framför allt på 1960- och 1970-talen fick vika för den moderna staden. En del av de på 1800-talet och i början av 1900-talet uppförda byggnader som då revs må ha varit i dåligt skick eller otidsenliga, men de tilltalar många estetiska öga mer än de betonghöghus som ersatte dem och som i dag dominerar stora delar av staden. Den stad som försvann finns dokumenterad bland annat i Åbohistorikern Rauno Lahtinens bokserie *Turun puretut talot*. Enbart det att serien består av fem delar ger en uppfattning om förvandlingens omfattning.

Omvänt är det fascinerande att bekanta sig med de planer för Åbo som någon gång funnits, men som aldrig har förverkligats. En intressant översikt över sådana erbjuder boken *Näkymätön kaupunki: toteutumattomia suunnitelmia 1900-luvun Turusta*, som publicerades i samband med en utställning över det Åbo som aldrig byggdes på Wäinö Aaltonens museum 2002. Här träder staden fram i ritningar av vyer som känns vagt bekanta, men samtidigt främmande. Också så här kunde Åbo i dag se ut.

Särskild uppmärksamhet väcker Bertel Jungs plan för ett Stor-Åbo från början av 1920-talet. Stadsplanering i någon form har förvisso existerat lika länge som städer, men systematiska visioner kring hur dessa som helhet skulle utvecklas är i finländska förhållanden i första hand ett 1900-talsfenomen. Gamla städer växte och nya uppstod med industrialiseringen, vilket gjorde en kontrollerad förändring nödvändig. I rollen av Åbos första stadsplaneringsarkitekt var Jungs uppdrag att göra en plan för hur den moderna staden skulle svara mot de utmaningar som framtiden ställde, utan att glömma dess förflutna.

Det största enhetliga området i Jungs stadsplan utgjorde en utvidgning av den existerande rutstaden i riktning mot hamnen. Navet i denna utgjorde en av massiva höghus kantad nästan 100 meter bred boulevard som sträcker sig mellan Åbo slott och den plats i Storheikkilä där det var tänkt att en monumental huvudbyggnad skulle uppföras för det nygrundande Åbo universitet. Att i stadsbilden binda samman det historiskt viktiga slottet

med det finskspråkiga universitetet var ett sätt att symboliskt framhäva kopplingen mellan historia och framtid, av största vikt i det Finlands som nyligen hade uppnått självständighet.

Perspektivritningarna känns på många sätt bekanta – de påminner om både de amerikanska och europeiska storstäder som byggdes vid samma tid och Eliel Saarinens samtida planer för Stor-Helsingfors. Saarinen riktade för övrigt också ett monumentalt nytt stadshus för Åbo, som i det första förslaget från 1918 skulle ha ersatt ett helt kvarter mellan Aura å och salutorget. Planen förverkligades inte, men kom att utgöra ett av många led i en lång historia om ett nytt stadshus för Åbo som aldrig har förverkligats.

Även Jungs stadsplan blev oförverkligad – den övergavs 1925 och ledde till att han besviken lämnade Åbo. Som en påminnelse över den plan som en gång fanns bevarades endast det ståtliga namnen på den tilltänkta bulevarden – Hertig Johans parkgata. Först i våra dagar genomgår den så kallade Slottstaden den förvandling som projekterades för hundra år sedan, om än utan den monumentalitet som präglade Jungs plan.

Åbo universitet byggdes aldrig i Storheikkilä utan efter många svängar på den nuvarande universitetsbacken på 1950-talet. Före det hade Erik Bryggman hunnit rita ett huvudbibliotek för universitetet som skulle placeras på en tomt invid Åbo stadsteater, som stod färdig 1962. För biblioteket hann man spränga en tomt in i Samppalinnaberget, som drygt 70 år senare står obebyggd och tjänar som en parkeringsplats som pryds av ett konstverk som utgörs av ett spindelnät.

Ett specialomnämmande bland de oförverkligade visionerna förtjänar även 1920-talets plan att anlägga Åbo flygplats på Runsala. Civilflyget hade fått luft under vingarna efter första världskriget och flygförbindelser ansågs vara viktiga för en modern stad. På den plats där Turun pursiseura idag fanns redan en flyghamn för sjöflygplan, och besöker man föreningens restaurang befinner man sig i själva verket i Finlands första passagerarterminal för flygtrafik. De flesta Åbobor torde i dag vara tacksamma över att Runsalas mjuka jordmån gjorde att planen förföll och att Åbo flygplats slutligen öppnades i Artukais år 1935 – då som världens nordligaste civilflygplats.

Som alla städer har Åbo utvecklats i ett samspel mellan gammal och ny byggnation – som även de oförverkligade planerna ingår i. Vilka nuvarande planer blir framtidens oförverkligade planer? Spårvägen? Den nya hamnen? Eller konserthuset som planeras på Självständighetsplan, det sista obebyggda parkområdet mellan Aurabron och Kvarnbron. Och medan vi är i gång kan var och en ta sig en funderare över vilka redan förverkligade planer som gärna hade fått förbli oförverkligade. Jag har redan några på min lista.